

Fedorenko I.S.

Kyiv National Linguistic University

PSYCHOLOGICAL AND LINGUISTIC PECULIARITIES OF FUTURE TECHNICIAN-BUILDERS' PROFICIENCY FORMATION IN THE ENGLISH INTERACTION

Summary

Article discovers age, psychological and linguistic features of competence formation in English dialogues of future technician-builders. Such notions as internal motivation, ability to remember the expressed opinion of the interlocutor, possibility to organization of the speech and orientation in a communication situation, proper response of the listener to proposals of interlocutors, ability to listen to the interlocutor, to take heard into consideration, to respect the your interlocutor, irrespective of degree of the tendency to it, to recognize its privilege are described as the part of communicative feature of future technician-builder which s. There are admitted the age features in I-II courses students of colleges. The psychological features of future technician-builders are described. There are considered linguistic features of two types of dialogues: dialogue poll and dialogue exchange with impressions.

Keywords: psychological, age and linguistic features, communicative abilities, technician-builders.

УДК 378.011.3.3-051:373.3

СУЧАСНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Черненко Г.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті розкрито проблему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в сучасних умовах. Охарактеризовано сучасну систему підготовки студентів до педагогічної діяльності в школі. Розкрито зміст педагогічної освіти. Проаналізовано навчальні плани та програми для ефективної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Представлено основні етапи формування базових та предметних знань у студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель початкових класів, система підготовки, зміст освіти, навчальний план, навчальна програма.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер, адже вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя у країні. Найбільш відповідальною у цих умовах є роль педагогічної освіти тому, що саме вона має найбільший вплив на особистість і суспільство. Адже завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини; формується молоде покоління, що здатне творити задля розвитку держави. Все це зумовлює необхідність розв'язання проблеми підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх педагогів і формування їхньої особистості розкрито в дослідженнях О. Антонової, Ю. Бабанського, В. Бондаря, Г. Васяновича, О. Дубасенюк, С. Вітвицької, С. Сисоєвої, В. Слассьоніна. У працях О. Волощенко, Н. Дудніченко, І. Зязюна, Н. Кічук, Н. Максименко, О. Приходько, С. Сисоєвої досліджено концептуальні засади фахової підготовки майбутнього учителя до творчої діяльності. І. Бех, О. Гохберг, Л. Карташова, В. Луценко, С. Сисоєва у своїх дослідженнях аналізують

професійну підготовку майбутніх учителів у контексті особистісно орієнтованої освіти.

Підготовку майбутнього вчителя до впровадження інноваційних педагогічних технологій розкрито у працях І. Богданової, І. Дичківської, О. Євдокімов, О. Комар, О. Пехоти, І. Руснак, С. Сисоєвої, О. Шапран і ін. Проблема формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності розкрито в дослідженнях С. Балашова, О. Дубасенюк, Г. Кловак, С. Кучеренко та ін. Значну роль у підготовці студентів до викладання дисциплін у початкових класах відіграють праці О. Савченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результати досліджень науковців свідчать про широкий спектр напрямів підготовки майбутнього вчителя до організації педагогічного процесу в школі. Ними запропоновано розробку багатьох питань підготовки студентів до педагогічної діяльності в школі. Незважаючи на існуючі наукові досягнення, проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи є актуальною й потребує подальшого дослідження. На наш погляд потребує удосконалення сучасна система підготовки майбутнього вчителя початкової школи, а саме змістова, теоретична та методична підготовка із врахуванням сучасних вимог освіти. Адже розбудова національної системи вищої освіти потребує поступового впровадження європейських норм і освітніх стандар-

тів до змісту вищої освіти, підготовку професійно-компетентних фахівців.

Мета статті. Проаналізувати сучасну систему професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, яка реалізується через навчальні плани, програми, теоретичну та методичну підготовку студента у вищому педагогічному закладі.

Виклад основного матеріалу. Важливим у системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи на думку Л. Хомич є врахування сучасних нових підходів: соціально-економічних, пов'язаних із змінами в суспільній свідомості і появою нових цінностей в освіті; практичних, що виникли внаслідок соціально-економічних перетворень у нашій країні, появи нових типів навчально-виховних закладів; теоретичних, що зумовлені як соціально-економічними, так і практичними змінами в розвитку народної освіти [6].

Таким чином переконаємося, що зміни в державі та парадигмі вищої освіти викликали потребу вищої педагогічної школи кардинально змінити підготовку вчителя, врахувавши зміну споживача продукції – вчителя нової формації; формування його освітньої траєкторії впродовж усього життя; реформування, модернізацію та інновації у змісті освіти; підвищення конкурентноспроможності на ринку освітніх послуг. Варто працювати над тим, щоб випускники вищого педагогічного навчального закладу забезпечували якість освіти, продуктивну працю й були готовими до змін у майбутньому.

На реалізацію цих сучасних освітніх вимог, насамперед, впливає зміст підготовки майбутніх учителів початкової школи, на основі чого здійснюється процес формування знань з педагогіки та методик викладання навчальних дисциплін у початковій школі. Зміст освіти, як зазначає О. Савченко, має бути осучаснений таким чином, щоб випускники могли швидко адаптуватися в самостійному житті, цілеспрямовано використовувати свій потенціал для самореалізації як у професійному й особистому плані, так і в інтересах суспільства, держави [5, с. 4].

Як зазначено у «Енциклопедії освіти», зміст вищої освіти – це структура, зміст і обсяг навчальної інформації, засвоєння якої забезпечує особі можливість здобуття освіти і певної кваліфікації, а також обумовлена потребами суспільства система знань, умінь і навичок особи, її професійних, світоглядних і громадських якостей, що має бути сформована у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури, мистецтва [2, с. 321]. Іншими словами зміст освіти – це педагогічно сформована система знань, умінь і навичок, досвіду творчої діяльності й емоційно-ціннісного ставлення до світу, засвоєння якої забезпечує якості особи, її професіоналізм, інтелектуальний, етичний, естетичний, емоційний і фізичний розвиток [2, с. 321]. Визначається зміст освіти освітньо-професійними планами та програмами підготовки фахівців з вищою освітою певних освітньо-кваліфікаційних рівнів, програмами навчальних дисциплін, структурно-логічною схемою підготовки та іншими нормативними документами й навчальною і навчально-методичною літературою.

Як зазначено у Законі «Про вищу освіту» вищий навчальний заклад на підставі освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми за кожною спеціальністю має право розробляти навчальний план, який визначає перелік та обсяг навчальних дисциплін у кредитах ЄКТС, послідовність вивчення дисциплін, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного і підсумкового контролю

[3]. Для конкретизації планування навчального процесу на кожний навчальний рік складається робочий навчальний план, що затверджується керівником вищого навчального закладу [3].

Отже, зрозуміло, що відповідно до освітньо-професійної програми вищий навчальний заклад розробляє *навчальний план і робочі навчальні програми* з дисциплін, що є нормативними документами вищого навчального закладу.

Навчальний план – це документ, який заснований на освітньо-професійній програмі й структурно-логічній схемі підготовки документ, складений у вищому навчальному закладі. Він визначає перелік і обсяг нормативних і вибірко-вих навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми і засоби здійснення поточного й підсумкового контролю. У навчальному плані відображено також обсяг часу, передбаченого на індивідуальну та самостійну роботу студента.

Нормативна частина змісту освіти охоплює обов'язковий для засвоєння зміст навчання, сформований відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики як змістові модулі із зазначенням їх обсягу і рівня засвоєння, а також форм державної атестації. До нормативних навчальних дисциплін належать цикли гуманітарної і соціально-економічної підготовки, фундаментальної підготовки, професійної і практичної підготовки. Для підготовки майбутніх учителів початкової школи навчальним планом пропонується вивчення цілого ряду педагогічних дисциплін (історія педагогіки, загальна педагогіка, дидактика, теорія і методика виховання, педагогічна майстерність і ін.), що системно відображають фундамент педагогічної науки, а також дисципліни методичного характеру (методики викладання всіх освітніх галузей, що передбачені Державним стандартом початкової загальної освіти (галузі «Мови і літератури», «Математики», «Природознавства», «Суспільствознавства», «Здоров'я і фізична культура», «Технології», «Мистецтво»).

Вибіркова частина змісту освіти – рекомендований для засвоєння зміст навчання, сформований як змістові модулі із зазначенням їх обсягу й форм атестації, призначений для задоволення потреб і можливостей особистості, регіональних потреб у кваліфікованих фахівцях певної спеціалізації. Вибіркові навчальні дисципліни запроваджуються зазвичай у формі спеціальних навчальних курсів для поглиблення загальноосвітньої, фундаментальної і фахової теоретичної і практичної підготовки. Навчальні дисципліни за вибором охоплюють дисципліни, що належать до різних циклів навчальних дисциплін. Навчальний план розробляється на весь період реалізації відповідної освітньо-професійної програми підготовки і затверджується керівником вищого навчального закладу.

Для кожної навчальної дисципліни, що входить до освітньо-професійної програми і навчального плану складається робоча навчальна програма дисципліни, яка є нормативним документом.

Навчальна програма – це складова стандартів вищої освіти, яка визначає місце кожної дисципліни у системі підготовки фахівців, мету її вивчення, зміст навчального матеріалу, основні форми організації навчання та методи контролю. Вона фіксує конкретний зміст освіти і зміст навчання з окремою навчальною дисципліною [2, с. 536].

Складовими робочих навчальних програм є: опис навчальної дисципліни (вказується кількість кредитів, модулів, кількість годин відве-

дених на лекції, практичні, лабораторні та індивідуальні заняття, самостійної роботи та форма контролю); мета і завдання навчальної дисципліни (визначається мета, завдання, сформовані знання і вміння студента в результаті вивчення даної дисципліни); структура навчальної програми (коротка характеристика змісту вивчення кожної теми даної дисципліни; розподіл годин на різні види роботи з врахуванням назв змістових модулів і тем для вивчення); тематика практичних, лабораторних та індивідуальних занять, завдання для самостійної роботи; методи навчання та контролю знань студента; критерії оцінювання; рекомендована література та інші ресурси до вивчення дисципліни. Робочі навчальні програми нормативних та вибіркових дисциплін розробляються викладачами та затверджуються вченими радами у вищих навчальних закладах.

Реалізація навчальних планів та розроблених програм до вивчення кожної дисципліни зумовлює процес формування базових та предметних знань у майбутніх учителів початкової школи.

Як зазначають автори монографії «Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності» О. Дубасенюк, Т. Семенюк, О. Антонова варто вирізняти послідовні етапи процесу формування базових знань з педагогіки у майбутніх учителів. Ними виділено такі етапи:

I етап – початковий. На цьому етапі відбувається попереднє ознайомлення студентів з первинними педагогічними знаннями, зокрема, з основними категоріями педагогіки. Важливого значення при цьому набуває мотиваційний компонент діяльності: визначення місця загальнопедагогічних знань у структурі моделі спеціаліста даного профілю, тобто види знань, умінь та навичок й форми їх використання; вичленення типових педагогічних ситуацій та завдань діяльності вчителя при їх розв'язанні [1, с. 58].

Відповідно до основних положень теорії навчальної діяльності, базові педагогічні знання подаються майбутнім учителям не в готовому вигляді, а шляхом аналізу, співставлення та порівняння змісту, сутності, структури даного компоненту знань, представленого різними вихідними джерелами; виділення їх загальних зовнішніх ознак; конструювання на цій основі попередніх особистісних визначень компонентів знань, які дозволяють вивчати їх властивості у «чистому вигляді» [1, с. 58]. На цьому етапі у студентів формуються елементарні вміння та навички аналізу, порівняння, співставлення, аналогії, виділення зовнішніх загальних ознак основних компонентів базових знань з педагогіки та їх узагальнення.

II етап – етап поглибленого вивчення педагогічних знань. На цьому етапі майбутніми вчителями вивчаються практично ті ж самі педагогічні знання, але на більш високому рівні проникнення в сутність явищ та процесів, які описуються кожним конкретним педагогічним поняттям. Основу для узагальнення та диференціації становлять не тільки зовнішні характеристики, але й наступні операції: виділення категорійних (суттєвих) ознак елементів педагогічних знань, зокрема, основних понять; конструювання на цій основі їх наукового визначення; визначення обсягу та змісту певного компоненту педагогічних знань; побудова логіко-термінологічної моделі, яка встановлює генетичні взаємозв'язки досліджуваного компоненту з іншими поняттями науки [1, с. 58].

Здійснення вказаних операцій відбувається після попереднього аналізу характеристик і являє собою момент їх синтезу, поєднання відібраної інформації

в єдине ціле. На думку авторів, тільки такий синтез дозволить студенту впорядкувати відповідний зміст кожного компоненту базових знань з педагогіки і дати свідоме наукове його визначення.

III етап – етап застосування одержаних знань у практичній педагогічній діяльності. Застосування майбутніми вчителями набутих педагогічних знань при розв'язанні задач і ситуацій сприяє оперативній перевірці повноти засвоєння інформації всіма студентами; дає відповіді на запитання: чи правильно вона узагальнена, диференційована та закріплена. У випадку виявлення недоліків у оволодінні базовими знаннями необхідно є робота по їх усуненню. Уміння застосовувати одержані педагогічні знання при розв'язанні педагогічних задач і ситуацій і є перевіркою правильності оволодіння базовими поняттями, законами, принципами педагогічної науки [1, с. 58].

З метою одержання більш повної інформації про динаміку оволодіння студентами базовими знаннями з педагогіки використовуються наступні критерії: аналітичність мислення, об'єктивність, всебічність бачення проблеми, широта та гнучкість мислення, вміння застосовувати набуті теоретичні знання в практичній діяльності [1].

Варто зазначити, що провідне місце в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи належить знанням з методик викладання фахових дисциплін. На нашу думку, процес формування предметних знань з методик проходить також певні етапи. На початковому етапі відбувається теоретичне вивчення методичних дисциплін (мета, завдання, принципи, методи). Вивчення циклу методичних дисциплін передбачає сформувати у студента знання про об'єкт, предмет та завдання різних методик викладання навчальних предметів; ознайомити з коротким історичним нарисом виникнення та розвитку методик навчання; ознайомити з структурою процесу навчання, змістом структурних компонентів, зв'язків і відношень між ними; виробити уміння аналізу основних змістових ліній навчальних предметів початкової школи, змісту навчальних підручників та розробки календарного планування; оволодіти методиками формування компетентностей (математичної, читацької, комунікативної, соціокультурної, природознавчої, соціальної, життєвої, здоров'язбережувальної і ін.) у молодших школярів на уроках; ознайомитися з основними типами уроків, їх структурними компонентами, методами та засобами наочності організації процесу навчання; ознайомитися з видами домашніх робіт, методикою та прийомами їх виконання; критеріями оцінювання знань молодших школярів, організацією та методикою проведення позаурочної і позакласної роботи в початковій школі.

Важливим елементом є детальне ознайомлення студента з навчальними планами (затвержені Державним стандартом початкової загальної освіти, наказ № 462 від 20.04.2011 р.) і програмами з навчальних предметів (оновлені з врахуванням розв'язання та затверджені наказами МОН України № 1495 від 22.12.2014 р., № 584 від 29.05.2015 р.), які передбачені для вивчення у початковій школі. Таким чином, на сьогодні ми спостерігаємо постійні зміни в побудові як навчальних програм так і змісту підручників для початкової школи. Майбутній учитель початкових класів повинен постійно простежувати ці зміни та нововведення у змісті початкової освіти, що дозволить йому на сучасному рівні здійснювати свою педагогічну діяльність.

Переконаємося, що результатом вивчення дисциплін методичного характеру є накопичення

знань у студентів про форми, методи, принципи та засоби викладання кожної навчальної дисципліни в початковій школі. Необхідною умовою професійності студента є вміння проектувати та викладати фрагменти уроків (з урахуванням оновлених програм для початкової школи) на основі використання сучасних навчальних технологій.

Важливим у сучасному змісті підготовки майбутніх учителів початкової школи є проведення практик. Практичний напрям підготовки вимагає від студентів оволодіння вміннями застосовувати здобуті педагогічні знання на практиці, творчо та комплексно підходити до вирішення різноманітних педагогічних ситуацій та проблем. У процесі здійснення практик майбутній учитель початкових класів повинен навчитися використовувати оновлені сучасні форми навчальних занять, вміти розробляти плани-конспекти уроків та впроваджувати їх у навчальний процес, використовувати мультимедійні технології та мережі Інтернет для ефективного навчання молодших школярів.

Висновки і пропозиції. Отже, переконуємося, що підготовка майбутнього вчителя початкової

школи повинна відповідати сучасним вимогам суспільства. Тому змістовий напрям підготовки майбутніх учителів початкової школи повинен бути орієнтований, насамперед, на впровадження нових підходів до формування змісту й організації навчання, а саме: дотримання європейських вимог до складання навчальних планів підготовки як бакалаврів так і магістрів з визначеною варіативною компонентою для вдосконалення фахової підготовки; реалізацію вільного вибору студентом вивчення навчальних дисциплін; зважування на вибір студента щодо формування змістової і кредитної частини індивідуального навчального плану; формування базових та предметних знань, і цим самим гарантування високої якості теоретичної та практичної підготовки майбутнього фахівця.

Дана проблема є актуальною і потребує подальшого дослідження у галузі розробки нових навчальних планів та програм для професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. Необхідно також активізувати розробку теоретичної та методологічної основи педагогічної освіти.

Список літератури:

1. Дубасенюк О. А. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: [монографія] / О. А. Дубасенюк, Т. В. Семенюк, О. Є. Антонова. – Житомир: Житомирський державний педагогічний університет, 2003. – 193 с.
2. Енциклопедія освіти / Академія педагогічних наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К.: Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Закон України «Про вищу освіту»: Режим доступу // <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/155618>; <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
4. Комар О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій. Теоретико-методичний аспект: [монографія] / О. А. Комар. – Умань: РВЦ «Софія», 2008. – 332 с.
5. Савченко О. Я. Наукові проблеми стандартизації змісту освіти в основній і старшій школі / О. Я. Савченко // Освіта країни. – 2003. – № 30. – С. 4-5.
6. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів / Л. О. Хомич. – К.: Магістр-S, 1998. – 201 с.

Черненко Г.Н.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

СОВРЕМЕННАЯ СИСТЕМА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация

В статье раскрыта проблема профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы в современных условиях. Представлена современная система подготовки студентов к педагогической деятельности в школе. Раскрыто содержание педагогического образования. Проанализированы учебные планы и программы для эффективной подготовки будущего учителя начальной школы. Представлены основные этапы формирования базовых и предметных знаний у студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, учитель начальных классов, система подготовки, содержание образования, учебный план, учебная программа.

Chernenko G.M.

Hryhoriy Skovoroda Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogic University

MODERN SYSTEM OF PROFESSIONAL PREPARATION OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Summary

In this article there is an issue of professional upcoming primary school teachers training in current conditions opened. Current system of students development for educational activity at schools is characterized. The essence of pedagogical education is revealed. Curriculums and programs for effective training of upcoming primary school teachers are analyzed. Main stages of basic and subject students' know ledges formation are revealed.

Keywords: professional training, primary school teacher, training system, essence of education, curriculum, educational program.